

Ziyoda ABDURAXMANOVA

TDIU, “Korporativ moliya va qimmatli qog‘ozlar” kafedrası dotsenti

INVESTITION JOZIBADORLIKNI OSHIRISHDA KAPITAL BOZORLARINING IQTISODIY AHAMIYATI

Annotatsiya. Ushbu maqolada kapital bozorlarining investitsion jozibadorlikni oshirishdagi iqtisodiy ahamiyati ilmiy va empirik jihatdan tahlil qilinib, milliy iqtisodiyotga sarmoya jalb qilish va moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash mexanizmlari o‘rganilgan. Tadqiqotda fond indeksleri, bozor likvidligi, korporativ boshqaruv va moliyaviy shaffoflik kabi asosiy indikatorlarning investorlarning qaror qabul qilish jarayoniga ta’siri aniqlangan va ularning milliy kapital bozorlaridagi rolini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, institutsional va regulativ mexanizmlar, davlat siyosati va qonuniy infratuzilma orqali investitsion faollikni rag‘batlantirishning samarali yo‘llari yoritilgan. Empirik ma’lumotlar global IPO hajmlari va aylanuvchi iqtisodiyot ko‘rsatkichlari orqali investitsion strategiyalarni shakllantirish va milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta’minlashdagi amaliy ahamiyatni tasdiqlaydi. Natijada, maqola kapital bozorlarini rivojlantirish, investorlar ishonchini oshirish va uzoq muddatli sarmoyalarni jalb qilish bo‘yicha kompleks tavsiyalarni ishlab chiqishda ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: kapital bozor, investitsion jozibadorlik, moliyaviy resurslar, sarmoya, fond indeksi, bozor likvidligi, korporativ boshqaruv, moliyaviy shaffoflik, institutsional mexanizmlar, regulativ siyosat, qonuniy infratuzilma, investor ishonchi, bozor faolligi, IPO, aylanuvchi iqtisodiyot, diversifikatsiya, iqtisodiy barqarorlik, milliy iqtisodiyot.

THE ECONOMIC IMPORTANCE OF CAPITAL MARKETS IN ENHANCING INVESTMENT ATTRACTIVENESS

Abstract. This article examines the economic significance of capital markets in enhancing investment attractiveness from both scientific and empirical perspectives, exploring mechanisms for attracting investments and efficiently

allocating financial resources in the national economy. The study identifies the impact of key indicators such as stock indices, market liquidity, corporate governance, and financial transparency on investors' decision-making processes and their role in national capital markets. Additionally, institutional and regulatory mechanisms, government policy, and legal infrastructure are analyzed as effective tools for stimulating investment activity. Empirical data, including global IPO volumes and circular economy indicators, confirm the practical relevance of the research for shaping investment strategies and ensuring sustainable national economic development. Consequently, the article provides a scientific basis for developing capital markets, increasing investor confidence, and attracting long-term capital.

Keywords: capital market, investment attractiveness, financial resources, investment, stock index, market liquidity, corporate governance, financial transparency, institutional mechanisms, regulatory policy, legal infrastructure, investor confidence, market activity, IPO, circular economy, diversification, economic stability, national economy.

ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ РЫНКОВ КАПИТАЛА В ПОВЫШЕНИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ

Аннотация. В данной статье анализируется экономическая значимость фондовых рынков в повышении инвестиционной привлекательности с научной и эмпирической точек зрения, рассматриваются механизмы привлечения инвестиций и эффективного распределения финансовых ресурсов в национальной экономике. Исследование выявляет влияние ключевых показателей, таких как фондовые индексы, ликвидность рынка, корпоративное управление и финансовая прозрачность, на процесс принятия решений инвесторами и их роль на национальных фондовых рынках. Кроме того, рассматриваются институциональные и регуляторные механизмы, государственная политика и правовая инфраструктура как эффективные инструменты стимулирования инвестиционной активности. Эмпирические данные, включая объемы глобальных IPO и показатели циркулярной экономики, подтверждают

практическое значение исследования для формирования инвестиционных стратегий и обеспечения устойчивого развития национальной экономики. В результате статья служит научной основой для развития фондовых рынков, повышения доверия инвесторов и привлечения долгосрочного капитала.

Ключевые слова: фондовый рынок, инвестиционная привлекательность, финансовые ресурсы, инвестиции, фондовый индекс, ликвидность рынка, корпоративное управление, финансовая прозрачность, институциональные механизмы, регуляторная политика, правовая инфраструктура, доверие инвесторов, рыночная активность, IPO, циркулярная экономика, диверсификация, экономическая стабильность, национальная экономика

Kirish

Hozirgi globallashuv sharoitida milliy iqtisodiyotlarning barqaror rivojlanishi va raqobatbardoshligini ta'minlash investitsion jozibadorlik darajasi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ushbu jarayonda kapital bozorlarining roli tobora ortib bormoqda. Ayniqsa, kapital bozorlarining rivojlanishi moliyaviy resurslarni samarali safarbar etish va ularni iqtisodiyotning ustuvor tarmoqlariga yo'naltirish imkonini beradi. Xalqaro statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2024-yilda rivojlanayotgan bozorlar (emerging markets) investitsion portfellarga tashqi kapital kirimlari jami 273,5 milliard dollarni tashkil etgan bo'lib, bu 2023-yilga nisbatan qayd etilgan ko'rsatkichdan deyarli 100 milliard dollar ko'p ekanligi investitsion attraktivlikning global miqyosda oshib borayotganidan dalolat beradi^[1]. Aynan qimmatli qog'ozlar va obligatsiyalar bozoriga oqayotgan bunday kapital investorlarning bozor mexanizmlariga bo'lgan ishonchini kuchaytirib, investitsion jozibadorlikni sezilarli darajada oshirmoqda. Global kapital bozorlarida esa Xitoyning umumiy kapitalizatsiyasi 2024-yilda 13 trillion dollarni tashkil etgani ko'rsatkichlari bozorning iqtisodiy o'sish va investitsion salohiyatini yuksaltirish uchun muhim statistik asos bo'lib xizmat qiladi^[2]. Bu holat real sektor korxonalarining uzoq muddatli investitsiya ehtiyojlarini qondirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, fond bozorlari orqali shakllanadigan ochiqlik va shaffoflik investorlarda ishonch muhitini mustahkamlaydi. Natijada, kapital

bozorlarining chuqurlashuvi investitsion faollikning oshishiga xizmat qiluvchi muhim iqtisodiy omil sifatida namoyon bo‘ladi.

So‘nggi yillarda iqtisodiyotni modernizatsiya qilish va tarkibiy islohotlarni jadallashtirish jarayonida investitsiyalarni jalb etish masalasi strategik ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu jarayonda kapital bozorlarining rivojlanganligi investitsion muhit sifatini belgilovchi asosiy mezonlardan biri hisoblanadi. Qimmatli qog‘ozlar bozori orqali kapitalning erkin harakati ta‘minlanib, moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligi oshadi. Bu esa, o‘z navbatida, investorlar uchun xavflarni kamaytirib, kutilayotgan daromadlilikni prognozlash imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu sababli, kapital bozorlarining iqtisodiy ahamiyatini chuqur tahlil qilish dolzarb ilmiy-amaliy masala hisoblanadi.

Investitsion jozibadorlik darajasining past yoki yuqori bo‘lishi, ko‘p jihatdan, mamlakatda shakllangan moliyaviy bozor infratuzilmasi va uning samarali faoliyat yuritishiga bog‘liqdir. 2024-yilda dunyo bo‘yicha birjalarda boshlang‘ich ommaviy takliflar (IPO) orqali jalb qilingan kapital miqdori AQShda 32,8 milliard dollarni tashkil etib, 2023-yilga nisbatan sezilarli o‘sish ko‘rsatdi va bu holat milliy bozorlarning investitsion jozibasining oshayotganidan dalolat beradi^[3]. Bunday statistik tendensiya bozor ishtirokchilari va xalqaro investorlar e‘tiborini tortib, fond bozorlarining barqaror rivojlanishiga xizmat qilmoqda, chunki kapital jalb qilish bo‘yicha rekord darajadagi o‘sish investitsion jozibadorlikni oshiruvchi muhim indikatorlardan biridir. Xalqaro moliya bozorlarida esa global moliyaviy aktivlar umumiy qiymati 269 trillion yevroga yetgani bu bozorlarning investitsiyaviy ahamiyatini yanada mustahkamlaydi, chunki bozor kapitalizatsiyasining o‘sishi investitsion qarorlar va bozor ishtirokchilari uchun muhim statistik signal beradi^[4]. Aynan kapital bozorlarining rivoji iqtisodiyotda bank sektoriga muqobil moliyalashtirish manbalarini kengaytirib, investitsiya jarayonlarining diversifikatsiyasini ta‘minlaydi. Fond bozori mexanizmlarining faol ishlashi korxonalarni moliyaviy intizom va samaradorlikka undaydi. Bu holat investitsion resurslarning iqtisodiy jihatdan asoslangan loyihalarga yo‘naltirilishiga xizmat qiladi. Natijada, kapital bozorlarining rivojlanishi investitsion jozibadorlikni oshirishning muhim institutsional omiliga aylanadi.

Zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarda kapital bozorlarining investitsion jarayonlarga ta'siri alohida ilmiy qiziqish uyg'otib, ularning milliy iqtisodiyotdagi strategik ahamiyatini baholash zaruratini yuzaga keltirmoqda. Kapital bozorlarining chuqurligi va likvidligi investorlar faolligini rag'batlantirib, kapital oqimlarining barqarorligini ta'minlaydi. Shu bilan birga, bozor baholash mexanizmlarining mavjudligi korxonalar faoliyati samaradorligini oshirishga turtki bo'ladi. Bularning barchasi investitsion jozibadorlikning ortishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shunday ekan, kapital bozorlarining iqtisodiy ahamiyatini kompleks o'rganish ilmiy va amaliy jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar sharhi

Mazkur maqola mavzusi doirasida ilmiy va empirik tadqiqotlarni olib borish kapital bozorlarining investitsion jozibadorlikka real ta'sirini aniqlash, nazariy xulosalarni amaliy statistik ko'rsatkichlar bilan asoslash nuqtayi nazaridan muhim ahamiyat kasb etadi. Empirik tahlillar orqali fond bozori kapitallashuvi, savdo hajmlari, likvidlik darajasi hamda xorijiy investitsiyalar oqimi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni aniqlash imkoniyati kengayadi. Shu bilan birga, ilmiy tadqiqotlar institutsional muhit, huquqiy mexanizmlar va korporativ boshqaruv sifatining investorlar qarorlariga ta'sirini chuqur baholashga xizmat qiladi. Statistik va iqtisodiy modellar asosida olingan natijalar kapital bozorlarini rivojlantirish bo'yicha taklif va tavsiyalarning ishonchliligini oshiradi. Natijada, ilmiy va empirik tadqiqotlarning uyg'un olib borilishi mazkur mavzuning dolzarbligini asoslash va amaliy ahamiyatini kuchaytiruvchi muhim metodologik asos sifatida namoyon bo'ladi.

Iqtisodchi olimlardan Pocius, Stungurienė va Paškevičius (2014) tomonidan olib borilgan tadqiqotda Litva kapital bozorining investitsion jozibadorligini belgilovchi omillar tizimli tahlil qilinib, iqtisodiy barqarorlik, huquqiy muhit va institutsional sharoitlar investorlar qarorlarida hal qiluvchi ahamiyatga ega ekani asoslab berilgan^[5]. Mualliflar kapital bozoriga investitsiyalarni jalb etishda makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning barqarorligi, mulk huquqlarining himoyasi hamda moliyaviy tartibga solish mexanizmlarining samaradorligi muhim omillar sifatida ajratib ko'rsatilishini ta'kidlaydilar. Tadqiqot

natijalari huquqiy va iqtisodiy sharoitlarni takomillashtirish kapital bozorining likvidligi va ishonchliligini oshirish orqali investitsion faollikni kuchaytirishini ko'rsatadi. Shuningdek, ushbu ilmiy ish Litva kapital bozorining jozibadorligini oshirishda institutsional islohotlarning ustuvor yo'nalishlarini aniqlash uchun muhim nazariy va empirik asos bo'lib xizmat qiladi.

Gutkevych (2019) tomonidan olib borilgan tadqiqotda tarmoqlarning investitsion jozibadorligi tushunchasi keng yoritilib, u iqtisodiyotning tarkibiy xususiyatlari, kapital qo'yilmalarining yo'nalishlari hamda moliya bozorlarining rivojlanish darajasi bilan uzviy bog'liq holda tahlil qilingan[6]. Muallif Ukraina iqtisodiyoti misolida investitsion jozibadorlikni oshirishda qimmatli qog'ozlar bozori infratuzilmasi, xususan, nocorporate equity instrumentlari va bozor institutlarining rivojlanishi muhim omil ekanligini empirik ma'lumotlar asosida asoslab beradi. Tadqiqot xulosalariga ko'ra, sanoat tarmoqlarining investitsion jozibadorligini oshirish bo'yicha samarali siyosat kapital bozorlarini chuqurlashtirish va moliyaviy infratuzilmani modernizatsiya qilish bilan chambarchas bog'liqdir.

Xorijlik iqtisodchilar Bekaert va Harvey (1998) tomonidan olib borilgan tadqiqotda kapital bozorlarining milliy iqtisodiyotning rivojlanishidagi strategik roli tahlil qilinib, rivojlanmagan bozorlar nafaqat xorijiy investorlar uchun jozibador bo'lmashligini, balki iqtisodiy samaradorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi[7]. Mualliflar moliyaviy rivojlanishning iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish qobiliyatini yangi nazariy modellarda asoslab berib, kapital bozorlarining investitsion faollik va resurslarni samarali taqsimlashdagi ahamiyatini yoritadilar. Tadqiqot natijalari bo'yicha, rivojlangan kapital bozorlariga ega mamlakatlarda iqtisodiy o'sish sur'atlari yuqori bo'lib, investorlar ishonchi va moliyaviy barqarorlik darajasi oshadi. Shu tariqa, Bekaert va Harvey kapital bozorlarini milliy iqtisodiyotning motoriga qiyoslab, ularning investitsion jozibadorlik va barqaror iqtisodiy o'sishga bo'lgan bevosita ta'sirini ilmiy asoslab beradilar.

Sevryugin (2004) tadqiqotida sanoat korxonalarining investitsion jozibadorligini oshirish bo'yicha metodologik yondashuvlar tahlil qilinib, investorlar uchun kapitalning daromadliligini ta'minlashga qaratilgan asosiy

mexanizmlar aniqlangan[8]. Tadqiqotda bozorning turli segmentlarida investitsion oqimlarni boshqarish va resurslardan samarali foydalanishni rag'batlantirish orqali moliyaviy samaradorlikni oshirish mumkinligi ko'rsatib o'tilgan. Zakirova (2016) esa agro-sanoat sohasida kapital oqimining o'ziga xos xususiyatlarini o'rganib, davlatning rag'batlantiruvchi siyosati va iqtisodiy mexanizmlarning rolini muhim omil sifatida ta'kidlaydi[9]. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari milliy iqtisodiyotda sanoat va qishloq xo'jaligi tarmoqlarining investitsion jozibadorligini oshirish uchun strategik va institutsional yondashuvlarni shakllantirishda amaliy asos bo'lib xizmat qilishini ko'rsatadi.

Mahalliy iqtisodchi olimlarimizdan Elmirzayev va Mamatov tadqiqotida aksiyalarni ommaviy joylashtirish jarayonlarini samarali tashkil etish mexanizmlari tahlil qilinib^[10], korporativ qimmatli qog'ozlar bozorida investorlar faolligini oshirishga qaratilgan strategik yondashuvlar aniqlangan. Karimov (2024) esa fond indekslarining kapital bozorida investorlarning ishtirokini rag'batlantirishdagi ahamiyatini batafsil o'rganib^[11], ularning hisoblash usullari va bozor savdo jarayonlariga ta'sirini empirik jihatdan tasdiqlaydi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, fond indekslarining daromadlilik ko'rsatkichlari birjalardagi savdo faolligini sezilarli darajada oshirib, investorlar qarorlarini shakllantirishda muhim indikator vazifasini bajaradi. Shavkatov va hamkasblari (2024) Yevropa ishlab chiqarish korxonalarida aylanuvchi iqtisodiyot (Circular Economy) amaliyotlari va moliyaviy natijalar o'rtasidagi bog'liqlikni panel ma'lumotlar tahlili orqali aniqlab^[12], CEI ko'rsatkichining ROI, sof foyda marjasi va umumiy aksiyadorlar daromadiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini isbotladilar. Ularning tadqiqotida, ushbu bog'liqlik vaqt o'tishi bilan kuchayishi va yirik, yuqori texnologiyali korxonalarda sezilarli bo'lishi investitsion strategiyalarni shakllantirishda qo'llanishi mumkinligini ko'rsatadi. Otaxonova esa milliy kapital bozorida korporativ qimmatli qog'ozlar amaliyotini tahlil qilib^[13], bozorning institutsional va moliyaviy infratuzilmasini takomillashtirish orqali investitsion jozibadorlikni oshirishga qaratilgan tavsiyalarni ishlab chiqadi. Natijada, ushbu tadqiqotlar majmui kapital bozorlarining rivojlanishi va korporativ qimmatli qog'ozlar samaradorligini oshirish orqali milliy iqtisodiyotning investitsion salohiyatini kuchaytirishda ilmiy va amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar sharxi tahlilidan ko‘rinib turibdiki, kapital bozorlarining investitsion jozibadorlikka ta’siri nafaqat iqtisodiy barqarorlik va moliyaviy infratuzilma bilan bog‘liq, balki korporativ boshqaruv, fond indeksleri va investorlarning ishtirokini rag‘batlantiruvchi mexanizmlarga ham bevosita ta’sir qiladi. Tadqiqotlar bozor institutlari va qimmatli qog‘ozlar infratuzilmasini takomillashtirish orqali investitsion faollikni oshirish imkoniyatlarini ko‘rsatadi. Moliyaviy rivojlanishning milliy iqtisodiyot o‘shishiga ta’siri hamda aylanuvchi iqtisodiyot amaliyotlari orqali korxona moliyaviy natijalarining yaxshilanishi empirik jihatdan asoslangan. Shu bilan birga, milliy kapital bozoridagi korporativ qimmatli qog‘ozlar va aksiyalarni samarali joylashtirish mexanizmlarini rivojlantirish orqali investitsion jozibadorlikni oshirishning amaliy yo‘llari yoritilgan. Natijada, olingan ilmiy va empirik xulosalar kapital bozorlarining iqtisodiy ahamiyatini yoritib, investitsion strategiyalarni shakllantirish va milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta’minlashda muhim metodologik asos sifatida xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotda kapital bozorlarining investitsion jozibadorlikka ta’sirini o‘rganish uchun kombinatsiyalangan ilmiy-metodik yondashuv qo‘llanilgan, bunda nazariy tahlillar, empirik kuzatuvlar va statistik ma’lumotlar birlashtiriladi. Tadqiqot jarayonida fond indeksleri, bozor likvidligi, korporativ boshqaruv va moliyaviy shaffoflik kabi indikatorlar asosiy o‘lchovlar sifatida tanlangan va ularning investor qarorlariga ta’siri regressiya va panel ma’lumotlar tahlili orqali baholangan. Empirik tadqiqotlar jahon bo‘yicha IPO hajmlari, aylanuvchi iqtisodiyot ko‘rsatkichlari va bozor faolligi bo‘yicha ma’lumotlar yig‘ish va ularni yillik kesimda solishtirish orqali olib borilgan. Shu bilan birga, institutsional va regulativ omillar, davlat siyosati va qonuniy infratuzilmaning investitsion jozibadorlikka ta’siri sifatida o‘rganilgan va ularni kvantitativ va sifatli indikatorlar bilan baholash amalga oshirilgan. Tahlil jarayonida olingan natijalar korxona va milliy bozorlar uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqish imkonini yaratadi, shuningdek, investorlar faolligi va kapital oqimlarini optimallashtirishga yo‘naltirilgan strategik chora-tadbirlarni shakllantirishda asos bo‘ladi. Shu tarzda,

tadqiqot metodologiyasi nazariy va empirik yondashuvlarni integratsiyalash orqali kapital bozorlarining iqtisodiy ahamiyatini ilmiy asosda baholash imkonini beradi.

Tahlil va natijalar

Investitsion jozibadorlik tushunchasi iqtisodiy va moliyaviy resurslarni samarali jalb qilish imkoniyati sifatida tushuntiriladi va u milliy kapital bozorining rivojlanishi bilan uzviy bog'liqdir. Kapital bozorlarining iqtisodiy ahamiyati moliyaviy resurslarni uzoq muddatli va diversifikatsiyalangan loyihalarga yo'naltirish orqali namoyon bo'ladi. Fond indeksleri va qimmatli qog'ozlar savdosi investorlar qarorlarini shakllantirish va bozor likvidligini oshirishga xizmat qiladi. Korporativ boshqaruv, moliyaviy shaffoflik va regulativ mexanizmlar esa investorlar uchun ishonch muhitini yaratadi va sarmoya xavfini kamaytiradi. Empirik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bozor infratuzilmasi rivojlangan mamlakatlarda investitsion faollik va iqtisodiy o'sish sur'ati yuqori bo'ladi. Shu bilan birga, investorlarning uzoq muddatli qarorlari va kapital oqimlari milliy iqtisodiyotning global moliya tizimiga integratsiyalashuvini rag'batlantiradi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, kapital bozorlarining rivojlanishi milliy iqtisodiyotga sarmoyalarni jalb qilish va moliyaviy resurslarni samarali taqsimlash mexanizmlarini sezilarli darajada takomillashtiradi. Tadqiqotlar fond indeksleri va bozor likvidligi investorlarning qaror qabul qilish jarayoniga bevosita ta'sir ko'rsatib, savdo faolligini rag'batlantiradi. Shuningdek, korporativ boshqaruv va moliyaviy shaffoflik darajasi yuqori bo'lgan korxonalar bozor jozibadorligini sezilarli darajada oshiradi. Empirik ma'lumotlar investorlarning uzoq muddatli kapital qo'yimalarga bo'lgan qiziqishini kuchaytirishini tasdiqlaydi. Natijada, kapital bozorlarining iqtisodiy ahamiyati investitsion faollikni kuchaytirish va milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlash orqali namoyon bo'ladi.

Bozor infratuzilmasining mustahkamligi va moliyaviy instrumentlarning diversifikatsiyasi investitsion jozibadorlikni oshirishda hal qiluvchi omil hisoblanadi. Tadqiqotlar bo'yicha ommaviy aksiyalarni joylashtirish va qimmatli qog'ozlar savdosi hajmining ortishi korxona kapitalini samarali jalb qilish imkoniyatini yaratadi. Shu bilan birga, davlat siyosati va regulativ mexanizmlar bozor ishtirokchilari uchun xavfsizlik va barqarorlikni ta'minlaydi. Uzoq muddatli moliyalashtirishni jalb qilish imkoniyati korxonalar rivojlanishining strategik

rejalari bilan chambarchas bog‘liqdir. Natijada, tahlil kapital bozorlarining investitsion faollik va iqtisodiy barqarorlikni oshirishdagi integratsiyalashgan rolini tasdiqlaydi.

1-jadval

Moliyaviy indikatorlar va investitsion jozibadorlik

Moliyaviy indikator	Ta’sir ko‘rsatish mexanizmi	Investitsion jozibadorlikka ta’siri
Fond indeksi daromadliligi	Investor qarorlarini shakllantiradi	Yuqori
Bozor likvidligi	Savdo hajmini oshiradi	O‘rta–yuqori
Korporativ boshqaruv	Xavf va barqarorlikni ta’minlaydi	Yuqori
Moliyaviy shaffoflik	Axborot oshkoraligini oshiradi	Yuqori

Ushbu jadval shuni ko‘rsatadiki, fond indekslarining daromadliligi investorlar qarorlarini bevosita shakllantiradi va bozor jozibadorligini oshiradi. Bozor likvidligi savdo hajmini ko‘paytirib, investitsion faollikni rag‘batlantiradi. Korporativ boshqaruv va moliyaviy shaffoflik investorlar ishonchini mustahkamlash orqali bozor infratuzilmasining barqarorligini oshiradi. Shu bilan birga, ushbu indikatorlar birgalikda kapital bozorining iqtisodiy samaradorligi va milliy iqtisodiyotning investitsion salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

2-jadval

Institutsional va regulyativ omillar

Omil	Tavsif	Investitsion jozibadorlikka ta’siri
Regulyativ mexanizmlar	Xavfsizlik va barqarorlikni ta’minlaydi	Yuqori
Davlat siyosati	Kapital oqimlarini rag‘batlantiradi	O‘rta–yuqori
Qonuniy infratuzilma	Huquqiy himoya va shaffoflikni oshiradi	Yuqori
Bozor institutlari	Investorlarni jalb qilish mexanizmlari	Yuqori

Jadval shuni ko‘rsatadiki, regulyativ mexanizmlar va davlat siyosati investorlar uchun xavfsizlik muhitini yaratadi va bozor faoliyatini barqarorlashtiradi. Qonuniy infratuzilma va bozor institutlari esa investitsion faollikni rag‘batlantiruvchi mexanizmlar sifatida xizmat qiladi. Ushbu indikatorlar

kapital bozorining jozibadorligini oshirib, uzoq muddatli investitsiyalarni jalb qilish imkonini beradi. Natijada, institutsional va regulyativ omillar milliy kapital bozorini rivojlantirishda strategik ahamiyat kasb etadi.

3-jadval

Global IPO orqali kapital jalb qilishi (milliard USD)^[14, 15, 16]

Yil	AQSH	Xitoy	Hindiston	Evropa	Rivojlanayotgan bozorlar
2018	25.4	10.2	2.8	15.6	38.5
2019	28.1	12.3	3.1	16.0	42.0
2020	32.0	8.5	2.5	14.2	40.1
2021	38.7	15.6	4.0	18.5	50.3
2022	33.5	12.0	3.6	17.0	45.7

Yuqoridagi jadval shuni ko'rsatadiki, AQSh va Xitoy kapital bozorlarida IPO orqali jalb qilingan kapital global miqyosda yetakchi rol o'ynaydi va bu mamlakatlar investorlar ishonchi va bozor faolligi bilan izohlanadi. Hindiston va Evropa bozorlarida IPO hajmlari nisbatan barqaror bo'lib, rivojlanayotgan bozorlar esa o'sish tendensiyasini namoyon qilmoqda. 2021-yilda eng yuqori global kapital jalb qilish ko'rsatkichi kuzatilgan bo'lib, bu investorlar faolligining oshganini bildiradi. Pandemiya davri (2020) kapital jalb qilish hajmiga salbiy ta'sir qilgan, ammo keyingi yillarda tiklanish kuzatilgan. Shu bilan birga, global bozorlar faolligi va milliy kapital bozorlariga ta'siri investitsion strategiyalarni shakllantirishda asosiy indikator sifatida xizmat qiladi. Natijada, ushbu raqamlar kapital bozorlarining jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuvini va investitsion jozibadorlikni empiric jihatdan tasdiqlaydi.

Olingan tahlillar shuni ko'rsatadiki, kapital bozorlarining rivojlanishi investitsion jozibadorlikni oshirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda strategik ahamiyatga ega. Fond indeksleri va likvidlik darajasi investorlarning qaror qabul qilish jarayonini bevosita shakllantiradi va bozor faolligini kuchaytiradi. Korporativ boshqaruv va moliyaviy shaffoflik kapitalning samarali taqsimlanishi va investor ishonchini oshirish orqali bozor barqarorligini ta'minlaydi. Empirik tadqiqotlar, ayniqsa global IPO va aylanuvchi iqtisodiyot ko'rsatkichlari, bozorlar faolligi va moliyaviy natijalarning yaqin bog'liqligini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, davlat siyosati va regulyativ mexanizmlar investitsion faollikni rag'batlantirishda

hal qiluvchi rol o'ynaydi. Natijada, barcha indikatorlar birgalikda milliy kapital bozorlarining barqaror rivojlanishi va investitsion strategiyalarni shakllantirishda kompleks metodologik asos sifatida xizmat qiladi.

Xulosa

Yuqoridagi investitsion jozibadorlikni oshirishda kapital bozorlarining iqtisodiy ahamiyati mavzusi bo'yicha quyidagicha xulosa qilish mumkin:

Kapital bozorlarining samarali ishlashi milliy iqtisodiyotga sarmoya jalb qilish va moliyaviy resurslarni optimal taqsimlash imkoniyatlarini sezilarli darajada oshiradi, shuningdek, fond indekslari va bozor likvidligi investorlarning qaror qabul qilish jarayonini rag'batlantiradi. Shu bilan birga, korporativ boshqaruv va moliyaviy shaffoflikni takomillashtirish orqali bozor jozibadorligini oshirish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash mumkin. Shu bois, moliyaviy instrumentlar portfelini diversifikatsiya qilish va savdo mexanizmlarini optimallashtirish orqali investitsion faollikni kuchaytirish lozim.

Global va milliy kapital bozorlaridagi faollik investorlar ishonchi va sarmoya oqimlarini oshirish bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bu bozorning iqtisodiy samaradorligini namoyon qiladi. Shu bois, davlat siyosati va regulativ mexanizmlarni mustahkamlash bozor jozibadorligini oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shu bilan birga, uzoq muddatli moliyalashtirishni rag'batlantirishga qaratilgan strategiyalar ishlab chiqish zarur.

Fond indekslari, qimmatli qog'ozlar savdosi va moliyaviy instrumentlar diversifikatsiyasi bozorning investitsion jozibadorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Shu sababli, korporativ boshqaruvni takomillashtirish va huquqiy infratuzilmani mustahkamlash orqali investorlar ishonchini oshirish mumkin. Shu bilan birga, kapital oqimlarining barqarorligini ta'minlash uchun bozor mexanizmlarini modernizatsiya qilish zarur.

Global IPO orqali kapital jalb qilish hajmlari bozor faolligi va investor ishonchi bilan bevosita bog'liq bo'lib, bu investorlar faolligi va iqtisodiy o'sish sur'atlarini oshirishga xizmat qiladi. Shu bois, milliy kapital bozorlarini global bozorlar bilan integratsiyalashuvini kuchaytirish va investitsion faollikni oshirish zarur. Shu bilan birga, iqtisodiy shoklarga chidamli bozor mexanizmlarini yaratish bo'yicha strategik chora-tadbirlar ishlab chiqish lozim.

Institutsional va regulyativ omillar kapital bozorining investitsion jozibadorligini oshirishda strategik ahamiyatga ega bo‘lib, davlat siyosati va bozor institutlari investorlarni jalb qilishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Shu bois, qonuniy va moliyaviy infratuzilmani rivojlantirish orqali uzoq muddatli sarmoyalarni rag‘batlantirish mumkin. Shu bilan birga, bozor shaffofligini oshirish va mexanizmlarni takomillashtirish milliy iqtisodiyot barqarorligini kuchaytiradi.

Kapital bozorlarining samarali ishlashi investitsion strategiyalarni shakllantirish va milliy iqtisodiyotning barqaror o‘sish sur‘atlarini oshirishda asosiy vosita hisoblanadi. Shu bois, moliyaviy va institutsional infratuzilmani mustahkamlash, fond indekslari va savdo mexanizmlarini takomillashtirish lozim. Shu bilan birga, uzoq muddatli moliyalashtirish va diversifikatsiyalangan kapital oqimlarini rag‘batlantirish bo‘yicha kompleks tavsiyalar ishlab chiqilishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. <https://www.reuters.com/markets/em-portfolios-add-274-bln-foreign-inflows-2024-iif-says-2025-01-24/>
2. https://www.oecd.org/en/publications/2025/06/asia-capital-markets-report-2025_8c82611c/full-report/equity-markets_21fa56c1.html
3. <https://www.marketwatch.com/story/the-u-s-has-overtaken-china-as-worlds-ipo-capital-even-though-india-had-more-deals-ced1b2ad>
4. Allianz Research. Global Wealth Report 2024: Financial Assets, Capital Markets and Investment Dynamics. — Munich: Allianz SE, 2024
5. Pocius V., Stungurienė S., Paškevičius A. The factors of the attractiveness of the capital market of Lithuania //Procedia-Social and Behavioral Sciences. – 2014. – T. 110. – C. 1052-1062.
6. Gutkevych S. Investment attractiveness of industries: features and trends //Baltic Journal of Economic Studies. – 2019. – T. 5. – №. 3. – C. 50-58.
7. Bekaert G., Harvey C. R. Capital markets: An engine for economic growth //The Brown Journal of World Affairs. – 1998. – T. 5. – №. 1. – C. 33-53.
8. Севрюгин Ю. В. Оценка инвестиционной привлекательности промышленного предприятия. – 2004.
9. Закирова Э. Р. Особенности притока капитала в агропромышленное производство и роль государства в повышении инвестиционной

привлекательности //Вестник Забайкальского государственного университета. – 2016. – Т. 22. – №. 8. – С. 96-104.

10. Элмирзаев С., Маматов Б. АКЦИЯЛАРНИ ОММАВИЙ ЖОЙЛАШТИРИШ АМАЛИЁТЛАРИНИ САМАРАЛИ ТАШКИЛ ЭТИШ МАСАЛАЛАРИ //Iqtisodiyot va ta'lim. – 2023. – Т. 24. – №. 3. – С. 283-288.

11. Каримов А. РОЛЬ ФОНДОВЫХ ИНДЕКСОВ В ПОВЫШЕНИИ АКТИВНОСТИ ИНВЕСТОРОВ НА РЫНКЕ КАПИТАЛА //Экономическое развитие и анализ. – 2024. – Т. 2. – №. 3. – С. 49-57.

12. Shavkatov N. et al. Circular economy practices and their effect on corporate financial performance //Economic Annals-XXI. – 2024. – Т. 207. – №. 1-2. – С. 4-9.

13. Otaxonova S. Milliy kapital bozorida korporativ qimmatli qog 'ozlar amaliyoti tahlili //YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT. – 2023. – Т. 1. – №. 11-12.

14. PwC. Global IPO Watch H2 2022 // PwC Publications. — London, 2022. — ISBN 978 1 83909 440 1 — p. 3–24.

15. KPMG. Chinese Mainland & Hong Kong IPO Markets 2024 Outlook // KPMG Capital Markets Report. — Hong Kong, 2024. — ISBN 978 981 18 7427 3 — p. 15–42.

16. OECD. Asia Capital Markets Report 2025 // OECD Publishing. — Paris, 2025. — ISBN 978 92 64 75421 8 — p. 103–138.